

Gömörország Palócföldön*

– Amikor a szervezők ma estére meghívták a Gömörországbeli barátainkat, akkor a Palócföldet arra kérték fel, legyen statiszta. Erre szívesen vállalkoztunk, hiszen B. Kovács Pista nekünk tájjellegű barátunk, aki régésztől kezdve, múzeumigazgatón át, újságíróként, rovatszerkesztőként gazdag és szép életművet tudhat a magáénak. Ezért is kérdezhettük tőle, hogy vajon beszélhetünk-e ma kortárs irodalomról? Persze, hogy beszélhetünk. De milyen kortárs irodalomról beszélhetünk?

Egyáltalán izgat-e benneteket a felvidéki kortárs irodalom? Vagy pedig csak Pozsonyban, vagy pedig csak Komáromban van, vagy pedig nálatok is?

– Jó estét kívánok! De jó lenne úgy kezdeni, hogy akasztják a hóhért. Csakhogy nem erről van szó, mert nem igazán vagyok én ebben illetékes. Tisztelt jelenlévők! Van nekem egy sejtésem, meg van egy bizonyosságom. A sejtésem Petőfihez kapcsolódik. A Salgó várát is megjáró Petőfihez, aki egyik jeles művében – ami ugyan nem kötődik helyileg ide –, a *Helység kalapácsában* egyik hőse szájába adja, miszerint sejt, és sejtése pogány. Nohát én is sejtök valamit és az én sejtésem is pogány, merthogy irodalomról lévén szó – így kapva a fölszólítást, hogy mondanám el a véleményemet –, nem igazán érzem magam érintettnek; de ettől függetlenül, s ettől nem függetlenül, azért egy-két szavam volna a témához. Másfelől egy kicsit kakukktojásnak vélem magamat, aki nem föltétlen a kortárs irodalom okán ülhet ennél az asztalnál. No, most a bizonyosság viszont az, hogy ahhoz a Praznovszky Mihály által fölvázolt Palócföldhöz talán van valami közünk, ha magunkat palócnak tekinthetjük az odaáti Gömörben, Nógrádon túl is. Tehát ez a mi Gömörországunk – vagy Gömörünk – afféle adalék a Palócföldhöz és igen jólesett ott lennem Herencsényben, amikor Pekár István barátunk megszervezte ama bizonyos napokat már két alkalommal is, és hát örömmel kapcsolódhattunk és kapcsolódunk bele abba az országépítésbe, ami majdan, talán egy-két-három év múlva az egész Palócföldet Hevestől Nógrádon át, Borsodon keresztül Gömörig és Hontig valamiképpen egységbe foglalja, immáron az Európai Unió részeként. Addig is, amíg ez nem jön létre, mi a magunk módján már afféle virtuális országot létrehoztunk: a Gömörországot. Előbb kitaláltuk magát a folyóiratot. Ennek már kerek hét esztendeje. Ahogy mondani szokták: hét tél, hét nyár választ – hát reméljük nem választ. Most kezdjük a nyolcadik évfolyamot. Az első szám már megvan. A többi meglesz-e, az majd kiderül. Tehát elindítottuk a folyóiratot és utána, 2005-ben magát a virtuális országot is létrehoztuk. Nem kell megjedni,

* Részlet a salgótarjáni Balassi Bálint Megyei Könyvtárban, a *Gömörország* című folyóirat irodalmi estjén felvett hanganyagból.

ez egy szerény polgári társulás; nem is sok embert tömörít egyelőre; nem fenyegetjük a geopolitikai helyzetet Közép-Európában; nagyon jól bele tudunk illeszkedni mi ebbe. Folyóiratunknak van köze az irodalomhoz. Annyi köze van hozzá, hogy az irodalom is helyet kapott benne, de nem irodalmi folyóirat. Ezt az időnként nekünk tulajdonított jelzőt, kellő tisztelettel, el kell hogy hárítsuk. Egy művelődéstörténeti, regionális folyóiratot szerkesztünk, amely az emberi teljesség jegyében helyet ad az irodalomnak is. Ami a kérdést illeti – hogy ne térjek ki teljesen a kérdés elől –, az irodalom, meg a régiók, meg a kortárs irodalom kapcsán, decemberben meghívtak a Pozsonyi Kaszinóba beszélgetni. Nem az irodalomról, hanem Gömörrel, meg a régióról, a regionalizmusról, meg az ezzel összefüggő kérdésekről, és aztán csak úgy mellemnek szegezték a kérdést: mit mondok én a regionális irodalomról? Már korábban is gondolkoztam azon, hogy regionális irodalom. Nevet is társítottak mellé. Veres János neve hangzott el, mint regionális költő. S azt mertem mondani, lehet, hogy kiváltva az istenek haragját: olyan nincs, hogy regionális irodalom, meg regionális író, mert vagy író valaki vagy nem író, vagy költő valaki vagy nem költő. A regionális, mint jelző, ehhez nem illeszthető. A régió lehet forrás, lehet kulissza, lehet ártalom, lehet ok és ürügy egy irodalmi alkotó számára, de önmagában az, hogy valaki salgótarjáni, vagy valaki rimaszombati, vagy valaki ajnácskői, ez nem minősítő jelző. Tehát én – ilyen értelemben – regionális irodalmat nem ismerek. Inkább úgy ismerem, ahogy a *Gömörország* legközelebbi számában megjelenik, hogy Mikszáth Kálmán, ha ír egy munkát, történetesen a putnoki pajkosról vagy a kürti asszonyok uborkáiról, akkor az kötődik valamiképpen Murányhoz, vagy kötődik Putnokhoz, mint ahogy a *Ne boldozz*, *Pista* kötődhet Rimaszombathoz. Mi örülünk neki, hogy ezeket a helyeket, meg ezeket az ártalmakat tekintette példának. Az író vagy képes ezt művészi módon átlényegíteni, vagy nem képes, vagy irodalom lesz belőle, vagy nem. De nem attól lesz irodalom, mert Murányról szól, vagy Putnokról szól, vagy Rimaszombatról szól.

– *Azért egy pillanatra – hiszen nagyon fontos dolgot mondasz – vívjunk egy sort egymással. Tehát azt mondhatjuk, ha Mikszáth ezeket az írásokat nem Pesten írta volna, hanem itt, az akkor sem lenne palóc irodalom. Ez nyilvánvaló. Szerinted akkor mi az, ami a lapban megjelenhet, mint irodalom? Mi a mérvadó? Az, hogy Gömörben írták, vagy Gömörrel írták?*

– Még egyszer szeretném kiemelni, hogy folyóiratunkban viszonylag szerény helye van az irodalomnak; kivált a kortárs irodalomnak. Azt is meg kell, hogy mondjam – s ez összefügg a szerkesztés körülményeivel –, mivel nincsenek rovatvezetőink, időnként ahhoz nem értő emberekre hárulnak bizonyos feladatok, ebből következőleg egy kritikus elme még azt is felfedezheti, hogy annak a bizonyos irodalmi rovatnak, amit mi *Futárszalonnak* nevezünk, s ahol a szépirodalom többnyire megjelenik, annak nem is biztos – ugye nem bánják, ha ezt ilyen nyíltan és őszintén megmondom –, hogy valami nagyon kialakult és átgondolt koncepciója van. Ha igen, akkor talán annyiban – és ezzel nem az irodalmat kívánnám degradálni –, hogy az irodalmi adalékokat kicsit mindig valaminek az apropóján válogatjuk, egy-egy szám témájához próbáljuk illeszteni. Tehát ilyen értelemben nem egészen autonóm ez az irodalmi rovat.

– *Mint értelmiségi ember, bizonyosan ismered a Felvidéken létrejövő kortárs magyar irodalmat. Olvasod őket?*

– Olvasom, amit olvasok. Nem követem teljesen...

– *De mégis érzékelsz valamilyen jelenségeket, csoportokat, irányzatokat, iskolákat? Tájjelleghez kötődnek, témákhoz, vagy semmihez?*

– Én nem gondolom azt, hogy a táji ízek egyre markánsabban jelennének meg. Szerintem mások a rendezőelvek az irodalomban, ami helyén való is. Mondom, én nem vagyok irodalmilag annyira képzett, hogy a szlovákiai, vagy a Szlovákiában élő magyar írók, vagy szlovákiai magyar írók körében felfedezhető, felfejthető irányzatokat méltatni, értékelni, vagy pláne egy-egy régióhoz valamiképpen kötni tudnám. Tehát ilyen értelemben mondom, habár a *Gömörország* időnként helyet ad kezdő embereknek, ezek a publikációk eléggé esetlegesek. Nem a szépirodalom a fő profilunk.

– *Azt mondd meg nekem, hogy ha Rimaszombaton feltűnik egy tehetséges fiatal költő, prózaíró, akkor mi lesz a sorsa?*

– Szerintem az lesz a sorsa, amivé a saját sorsát alakítja. Illetve nagyban befolyásolja az, akad-e mentora Pozsonyban vagy Pesten, hiszen ma már nem Pozsonyból áll a világ. Szászi Zolival arról beszélgettünk idefelé jövet, hogy nem mindig vagyunk tudatában annak, a világ eléggé markánsan megváltozott, és az a fajta felállítás, ami évtizedeken át – vagy ha úgy tetszik Trianontól, s főleg '45-től – annyira meghatározó volt hogy a határ hermetikusan el van zárva – ennek nagyjából kezd vége lenni. Tehát a világ megváltozott, visszaáll bizonyos értelemben a régi rend. Nekünk Pest, s pláne Salgótarján – vagy Miskolc, Eger – sokkal közelebb van, mint Somorja, Pozsony, vagy Komárom. Tehát ilyen értelemben nem föltétlen kell, hogy az a mentor pozsonyi legyen. Csak ismételni tudom, amit Gömör meg a regionalitás kapcsán mondtam: nem attól lesz valaki író, költő vagy művész, mert ő gömöri. Bacskay sem attól lett festőművész, mert a témáit Gömörből vette. A régió egyfajta példát vagy ösztönzést meg ihletet adhat, de többet nem.

– *Már csak azért is feszegetem ezt a kérdést, mert a közelmúltban olvastam a megyei lapban, a Nógrádban egy aránylag jól sikerült ismertetést a Palócföld egyik számáról, ahol a szerző azt fejtegeti, még mindig azon mérjük egy regionális folyóirat helyi értékét, hogy mennyi helyi alkotót közöl. Százalékban, ha 50 plusz 1 százalék, akkor jó, ha 49, akkor nem jó a lap.*

– Ez nálunk nem szempont. A mennyiségre nézve viszonylag szolid teret tudunk biztosítani az irodalomnak, illetve a művészeteknek. De semmiképpen nem szempont, hogy csak gömöri jelenhet meg.

Én azért érzek egy kis lelkiismeret-furdalást itt, ebben a körben, Azért voltam bátor úgy fogalmazni, hogy kakukktojás vagyok, mert vívódom magamban, nem szolgáltatok-e kellő okot arra, hogy az irodalom ügye iránt elkötelezett emberek megrójanak, hogy a közélet vagy a művelődéstörténet afféle szolgálólányává akarom vagy akarjuk silányítani az irodalmat. Nincs ilyen szándékunk. Ez a lap nem irodalmi lap, de irodalmat is közöl, ahogy közöl közéleti dolgokat is; a pártpolitikát kivéve, az mindenkinek a magánügye. A konzervatív keresztény értékrend közelebb áll a laphoz, de ez nem jelent semmi kizárólagosságot. Jelen vannak a szerkesztőbizottságban szabadelvűk is, szocialisták is, tehát a baloldal eszmeisége iránt elkötelezett emberek. Munkánk során különválasztjuk a pártpolitikát és különválasztjuk a rokonszenvet. Az *Agóra* rovatban időszerű és tartós értékű mondandóknak a megörökítésére vállalkozunk. Az *Emlékezetünk* rovat is időnként helyet ad az irodalomnak. Tehát valahogy mi úgy tekintjük, hogy az irodalom meg a művészet éppen olyan természetes része az emberi létnek, mint minden más. Talán ez nem túl fennkölt, meg nem túlzó, amikor ezt az emberi teljességet próbáljuk a magunk módján, regionális ihletettséggel megjeleníteni. Hozzátennék még egy nagyon fontos kulcsmondatot, amit lapunk

fővédnöke, Tózsér Árpád mondott annak idején, a kezdet kezdetén: gondolkodj globálisan, cselekedj lokálisan. Ez egy nagyon fontos elv: ami jót kintről el tudsz hozni, azt hozd haza és érvényesítsd a saját otthonodban, a saját régiódban, és ami jót innen ki lehet vinni a globálisba, azt át kell vinni a globálisba, hogy kikerüljön oda. Tehát globálisan próbálunk gondolkodni, helyet adva a képzőművészetnek, a geológiának... A teljesség igénye nélkül, ha csak egy-egy tanulmány vagy valami képviseli is magát a lapban, de ezek a dolgok nagyon fontosak. Mi próbálunk globálisan gondolkodni és lokálisan cselekedni, mert, ha csak globálisan gondolkodok és cselekszek, akkor itthon nekem nem marad semmi. És kifelé sem fog kimenni semmi értelmes. Helyben annyi értelmes dolog van születőben, amiről a nagyvilág esetleg nem tud. Ezt föl kell karolni. Ehhez ugródeszka a *Gömörország*. A *Gömörországnak* a Plektrum Kiadó, mert valahogy ezt is szét kell szórni, mint a jó magot a széllel. Meggyökerezik-e az a mag, az már a maguk históriája. Csak jelzem, ez nem génkezelt kukorica, nem amerikai génkezelt kukorica. Ez eredeti...

– Köszönjük szépen, hát ezért hívtunk téged, hogy megerősítsünk a hitedben és a munkádban. Nem tudom, tényleg vásárolható...? Tudjátok-e ezeket a köteteket terjeszteni ideát?

– Hát, ha szabad, akkor itt egy kicsit borúsabb hangot kell megütnöm. És nem is amiatt, hogy valamilyen legyőzhetetlen akadályok lennének előttünk. Pusztán arról van szó, hogy ennek a folyóiratnak voltaképpen szerkesztősége sincs. Van egy szerkesztőbizottság, amely esetről-esetre, napról-napra véleményezi, meg ajánlatot tesz, meg kommentál, meg irányt mutat, de az

érdemi munka, egy-két embernek a dolga. Tehát nincs tördelőszerkesztő, nincs olvasószerkesztő, nincs képszerkesztő, nincs semmi. Egy ember van, aki csinálja és biztosítja az egészet. Na, most ebből következik, mivel annak az egy embernek egyéb irányú teendői is vannak, hisz állásban van, hogy időnként becsúsznak hibák. Ez nem menti a szerkesztőt, de némi magyarázat. És az, hogy nem jut elég idő, meg energia a terjesztésre, előfizetők toborzására, szétküldésre, kapcsolattartásra – hát honnan juthatna? Lehet, hogy ez előnye és hátránya is egyben. Tehát ezért nem kapható Salgótarjánban, nincs Salgótarjánból egyetlen előfizető se. De szándékunkban áll, hogy Gömörrel szomszédos megyeszékhelyeken, Egerben, Salgótarjánban, Miskolcon hozzáférhető legyen a lap azok számára, akik úgy gondolják, hogy érdekli őket. Sajnos ezeket az adminisztratív terheket nem tudjuk felvállalni. Nincs ember, aki csinálja. A folyóiratot egy polgári társulás, a Gömör-Kishonti Múzeum Egyesület adja ki. Ez egy civil szerveződés, tehát nincs mögöttünk háttér, nincs mögöttünk megye, nincs mögöttünk állam, nincs mögöttünk... Az előállításához szükséges pénzeket különböző pályázati forrásokból kell összeszednünk. Vagyis a *Gömörország* alapítványi pénzek nélkül nem jelenhetne meg. Ennek megszerzése, bonyolítása, felhasználása, elszámolása, s a folyóirat közbeni szerkesztése – mind egy-két ember ügye.